

ASIA**Asetuksen noudattaminen viranomaissuoritehinnoittelussa****KANTELU**

Kantelija on arvostellut oikeuskanslerille 20.2.2018 osoittamassaan kantelussa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston menettelyä, kun se oli ilmoittanut perivänsä salassa pidettäviä tietoja sisältävien ratkaisujen antamisesta suoritemaksun, joka määräytyy tiedon esille hakemiseen ja salassa pidettävien tietojen peittämiseen käytetyn ajan (86 euroa/tunti) perusteella. Kantelija on pyytänyt tutkimaan, oliko menettely lainmukainen.

SELVITYS

Apulaisoikeuskansleri on pyytänyt Pohjois-Suomen aluehallintovirastoa antamaan asiasta selvityksensä. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on siirtänyt selvityspyynnön Etelä-Suomen aluehallintoviraston aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämisspalvelut -vastuualueelle, joka on 20.4.2018 antanut selvityksensä. Jäljennös selvityksestä toimitetaan kantelijalle tämän päätöksen mukana.

RATKAISU**Sääntely**

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 34 §:ssä säädetään asiakirjan antamisesta perittävistä maksuista. Pykälän 1 - 5 momenteissa säädetään maksujen perimisestä lain 9 ja 11 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Julkisuuslain 9 §:ssä säädetään tiedonsaannista julkisesta asiakirjasta ja 11 §:ssä asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin. Julkisuuslain 34 §:n 6 momentin mukaan tietojen antamisesta asiakirjasta julkisuuslain nojalla muissa kuin mainituissa 9 ja 11 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa peritään maksu noudattaen, mitä valtion maksuperustelaisissa tai muussa laissa säädetään tai kuntalain nojalla päätetään.

Valtion maksuperustelain (maksuperustelaki) 4 §:ssä säädetään maksullisista suoritteista. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan palveluiden, jotka on tuotettu tilauksesta tai muusta toimeksiannosta, tulee olla maksullisia, jollei suoritteen maksuttomuudelle ole perusteltua syytä.

Maksuperustelain 6 §:n mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo).

Maksuperustelain 9 §:n mukaan muissa kuin 8 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa toimivalta maksuja ja suoritteiden hinnoittelua koskevissa asioissa on asianomaisella viranomaisella. Mainitussa 8 §:ssä säädetään asetuksella säädettävistä asioista ja ministeriön toimivallasta.

Valtioneuvoston asetuksessa aluehallintovirastojen maksuista vuonna 2018 (997/2017) 1 §:ssä säädetään aluehallintoviraston maksullisista suoritteista, joista peritään omakustannusarvon mukainen kiinteä maksu. Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan muita maksullisia julkisoikeudellisia suoritteita, joiden maksu määrätään suoritteen omakustannusarvon mukaan, ovat alkuperäistä erillistä päätöstä, todistusta tai vastaavaa asiakirjaa korvaavat jäljennökset aluehallintovirastossa säilytettävistä asiakirjoista lukuun ottamatta suoritteita, jotka ovat valtion maksuperustelain (150/1992) 5 tai 6 §:n nojalla maksuttomia. Pykälän 3 momentin mukaan edellä 2 momentissa tarkoitettujen suoritteiden omakustannusarvoa määrättäessä käytetään suoritteen tuottamiseen käytetyn työn omakustannushintana asetuksen liitteen maksutaulukossa määrättyä työtunnin hintaa. Asetuksen liitteenä olevan maksutaulukon kohdan 6 Muut suoritteet mukaan muusta kuin taulukon sitä edeltävissä kohdissa mainitusta hakemuksesta tehtävistä päätöksistä tai muusta aluehallintoviraston maksullisesta suoritteesta peritään 75 euroa/tunti.

Aluehallintovirastoista annetun valtioneuvoston asetuksen (906/2009) 2 §:ssä säädetään aluehallintovirastojen organisaatiosta ja tehtävijaosta. Pykälän 3 momentin mukaan Etelä-Suomen aluehallintovirastossa on aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämisspalvelut -vastuualue, jonka toimialueena on koko maa Ahvenanmaan maakuntaa lukuun ottamatta ja joka hoitaa kaikkien aluehallintovirastojen sisäisen toiminnan hallinto- ja kehittämisspalvelutehtäviä siten kuin asetuksen 5 ja 5 a §:ssä säädetään. Asetuksen 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kyseisen vastuualueen tehtävänä on hoitaa muun muassa suoritteiden hinnoittelua koskevat tehtävät.

Arviointi

Kantelija on lähettänyt Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon 7.2.2018 kaksi sähköpostiviestiä, joissa hän on pyytänyt niissä yksilöimistään aluehallintoviraston antamista neljästä päätöksestä seuraavat tiedot: keiden viranhaltijoiden menettelyä päätöksissä arvioidaan, missä viroissa kyseiset henkilöt toimivat, mistä asiasta oli kysymys ja mitkä olivat viraston toimenpiteet. Aluehallintovirasto on vastannut kantelijan kysymyksiin 20.2.2018 lähettämällään sähköpostiviestillä. Viestissä kantelijalle on lisäksi kerrottu, että salassa pidettäviä tietoja sisältävien ratkaisujen antamisesta peritään suoritemaksu, joka ”määräytyy tiedon esille hakemiseen ja salassa pidettävien tietojen peittäamiseen käytetyn ajan (86 euroa/tunti) perusteella”.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämisspalvelut -vastuualue on selvityksessään todennut, että aluehallintoviraston ratkaisuja koskeviin tiedusteluihin liittyy toisinaan myös asiakirjapyyntöjä. Selvityksen mukaan Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta kantelijalle annetussa vastauksessa oli hyvän hallintotavan mukaisesti informoitu kantelijaa siltä varalta, että hän haluaisi kyseiset päätökset itselleen, ja sähköpostin lähettäjä oli toiminut säännösten mukaisesti antaessaan kantelijalle hänen pyytämänsä tiedot ja informoimalla yleisesti maksusta, joka on perustunut tuolloin voimassa olleeseen 14.10.2016 annettuun suoritemaksupäätökseen. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ei selvityksen mukaan ollut aikonut periä kantelijalta maksua sähköpostitse antamistaan vastauksista. Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämisspalvelut -vastuualue on ilmoittanut päivittäneensä mainitun päätöksensä 13.4.2018.

Julkisuuslain 34 §:n 6 momentin perusteella kyseisen lain nojalla muissa kuin lain 9 ja 11 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa tietojen antamisesta asiakirjasta peritään maksu siten kuin valtion maksuperustelaisissa säädetään. Aluehallintovirastoista annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan aluehallintoviraston suoritteiden maksullisuudesta ja maksujen suuruudesta on voimassa, mitä valtion maksuperustelaisissa säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan aluehallintovirastojen suoritteiden maksuista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvosto on antanut 1.1.2018 voimaan tulleen asetuksen aluehallintovirastojen maksuisista vuonna 2018 (997/2017). Sen 1 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan suorite, jonka maksu määrätään suoritteen omakustannusarvon mukaan, on muun muassa alkuperäistä erillistä päätöstä, todistusta tai vastaavaa asiakirjaa korvaavat jäljennökset aluehallintovirastossa säilytettävistä asiakirjoista. Pykälän 3 momentin mukaan omakustannusarvoa määrättäessä käytetään suoritteen tuottamiseen käytetyn työn omakustannushintana liitteen maksutaulukossa määrättyä työtunnin hintaa. Liitteen 6 kohdan mukaan työtunnin hinta on tuolloin ollut 75 euroa.

Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue on liittänyt selvitykseensä valtion maksuperustelain 9 §:n ja aluehallintovirastoista annetun lain 5 §:n nojalla 14.10.2016 antamansa aluehallintoviraston suoritemaksupäätöksen (ESA VI/4665/02.00.00/2016), johon Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta kantelijalle ilmoitettu maksun suuruus selvityksen mukaan on perustunut. Päätös on tullut voimaan 17.10.2016 alkaen ja se on ollut voimassa toistaiseksi.

Mainitun päätöksen kohdassa ”1. Yleistä” on todettu muun ohella seuraavaa: ”Tämä päätös koskee kirjanpitoyksikköä 360 (aluehallintovirastot) ja se täydentää valtioneuvoston antamaa maksuasetusta. Päätöstä noudatetaan, mikäli laista, asetuksesta tai valtioneuvoston päätöksistä ei muuta johdu.” Edelleen päätöksen kohdassa ”2. Maksulliset julkisoikeudelliset suoritteet” on todettu muun ohella seuraavaa: ”Muista kuin valtioneuvoston suoritemaksuasetuksessa mainituista kiinteähintaisista suoritteista aluehallintovirasto päättää suoritteen omakustannusarvon 86 euroa/h mukaan.”

Edellä selostetun perusteella aluehallintovirasto on kantelijalle ilmoittamallaan tavalla voinut periä maksun salassa pidettäviä tietoja sisältävien päätösten antamisesta. Perittävästä maksusta on ilmoitettu kantelijalle siltä varalta, että hän pyytää päätökset itselleen. Käsiteltävänä olevassa tapauksessa kantelija ei ole pyytänyt saada päätöksiä eikä hänelle ole maksua määrätty. Aluehallintoviraston ilmoitus maksun perusteena olevasta tuntihinnasta on kuitenkin ollut ristiriidassa sen kanssa, mitä asiasta oli säädetty tuolloin voimassa olleessa valtioneuvoston asetuksessa aluehallintovirastojen maksuista vuonna 2018. Asetuksen mukaan päätöstä korvaavan jäljennöksen antamiseen käytetyn työn omakustannushinta oli 75 euroa/tunti. Maksun suuruutta ei ole voitu Etelä-Suomen aluehallintoviraston suoritemaksupäätöksellä määrätä mainituissa asetuksessa säädettyä suuremmaksi. Kantelijalle annettu tieto maksun suuruudesta on siten ollut virheellinen.

Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue oli 13.4.2018 eli hieman ennen selvityksensä antamista antanut sen liitteenä toimittamansa uuden suoritemaksupäätöksen. Tuon päätöksen mukaan kysymyksessä oleva työtunnin hinta oli 75 euroa kuten asetuksessakin. Maksuja päivitettäessä valtioneuvoston asetus oli ollut jo voimassa runsaat kolme kuukautta.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta kantelijalle ilmoitettu suoritemaksun määrä on ollut ristiriidassa sen kanssa, mitä maksusta oli valtioneuvoston asetuksessa aluehallintovirastojen maksuista säädetty.

Saadun selvityksen mukaan kantelijalle ilmoitettu maksu oli perustunut aluehallintovirastojen suoritemaksupäätökseen, jonka antamisesta on vastannut Etelä-Suomen aluehallintoviraston aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue. Kerrotun vuoksi en kohdistaa laillisuusvalvonnallista arvosteluani Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon, vaan mainittuun hinnoittelusta vastaavaan ja asiassa selvityksen antaneeseen vastuualueeseen.

Kiinnitän Etelä-Suomen aluehallintovirastossa olevan aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualueen huomiota siihen, että suoritteiden hinnoittelua koskevissa päätöksissä noudatetaan aluehallintovirastojen maksuista annettuja valtioneuvoston asetuksia.

Lähetän päätökseni tiedoksi Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos

Marjo Mustonen